

Hos en religiös författare som Johanna Petersen är det den individuella religiösa upplevelsen som utgör grunden för ett andligt uppvaknande som i sin tur uppmanade till efterbildning. I Rousseaus sekulära självbiografi ersätts den individuella andliga erfarenheten av en likaledes individuell men nu estetisk erfarenhet av naturen. Hans unicitet skapar en särskild relation mellan författaren och hans publik, både en verklig och en virtuell publik: "The authorial status he occupies cannot be taken up by just anybody among the general public of a print audience, or of the clients, discussing current events and the arts in publicly accessible cafés" (s. 137). Hos Goethe handlar det inte så mycket om att göra det individuella offentligt som att framställa "an intervention in an entire cultural domain" (s. 141), vilket sker genom en kritik av pietistisk världsfrånvändhet och genom direkt interaktion med publiken.

Bokens tredje och avslutande del undersöker framväxten av en kritisk offentlighet. Utifrån Benedict Andersons inflytelserika idé om föreställd gemenskap (*imagined community*) lyfter von Mücke fram tidiga föreställningar om en tysk nationalism. I 1700-talsjuristen och pietisten Carl von Mosers ögon var det en fråga om tolerans, men hos den samtida filosofen Thomas Abbt tog det sig uttryck i en önskan att vilja dö för fosterlandet. Herder å sin sida framhöll betydelsen av den samtida folkspråkliga kulturen vars ständigt cirkulerande tryckta skrifter kräver ett kritiskt medvetande, till skillnad från den auktoritet som präglar Bibelns fixerade språk. Hos Herder, liksom hos Lessing och Kant, är skillnaden mellan den verkliga publiken och den ideala viktig, och hos samtliga är den ideala, föreställda publiken avgörande för uppkomsten av en sant kritisk offentlighet, som först i och med den moderna tekniken för tryckning och spridning av texter och tillhörande läskunnighet kunde frigöra sig från auktoritära och föreskrivna tolkningar av texter, i synnerhet bibliska.

Trots bokens alla förtjänster – den konsekventa och uppslagsrika omkontextualiseringen och omläsningen av såväl välkända som mindre kända verk från upplysningstiden – finns en problematisk benägenhet hos författaren att ständigt retirera till redan väletablerade positioner. Von Mücke verkar på den här punkten vara mer angelägen om att ansluta sig till en vedertagen sanning om estetikens autonomisering under 1700-talet än att ta fasta på de slutsatser som ligger dolda i hennes resonemang. Ty de kopplingar författaren gör mellan estetik, religion, politik, moral och vetenskap pekar snarare på att den gängse historieskrivningen, som utnämner Shaftesbury och Kant till den estetiska autonomins skapare, inte alls är så självklar som den kan verka. Kanske mot hennes egen vilja sätter von Mückes läsningar ljuset på det komplexa diskursiva nätverk som knyter samman epokens tankar och som, tycks det mig, sist och slutligen motsäger idén om epoken som den estetiska autonomins födelse. Och det är väl bland annat alla dessa diskursiva förbindelser som gör 1700-talet till en så ovanligt spännande tid.

Mattias Pirholt

Gísli Pálsson, *Hans Jónatan, maðurinn sem stal sjálfum sér* (Reykjavík: Mál og menning, 2014). 267 pp. [Revised edition published in English by University of Chicago Press in September 2016 as *The Man Who Stole Himself: The Slave Odyssey of Hans Jonathan*.]

In this book, Gísli Pálsson, Professor of Anthropology at the University of Iceland, tells the story of Hans Jónatan, a slave from the Caribbean island of St Croix. The reader is swept along the journey of a small 'mulatto' boy on a sugar plantation, born in 1784, the son of an enslaved black mother and a unknown white father. While still only a child he

was sent as a slave to work for a wealthy family at a mansion in a bustling city in Denmark, but grows into the man who steals himself and eventually becomes a farmer in a small merchant village in the east of Iceland.

The book is well written and Pálsson's approach to the subject matter is interesting. A scarcity of written sources, as is the case here, poses a challenge when writing a biography. However, it is not just the account of an unusual life that is being told; rather, the focus is on placing the events of one man's curious life story in a wider context. The slave trade, the rise of the sugar barons, race, the economic setting, and the effects of legislation and cultural ethics are here not merely the backdrop to the story, but a key part of it. It is in fact one of the author's stated aims to work from the idea that the social and natural environment is no less an influential factor than the characteristics of an individual, and thus has its place as a significant part of the subject matter.

Although the life of Hans Jónatan is what holds the account together, the author is pressed to make the most of what the documentary evidence can allow for. In order to give the reader a better understanding of who he was and what his experiences could have been like, Pálsson resorts to conjecture. 'Maybe', 'in all likelihood', and 'perhaps' feature prominently in the descriptions that relate directly to the character of Hans Jónatan. There are suggestions as to what could have been going through his mind, what he might have seen or experienced. For instance, in describing the 18-year-old boy's arrival in Iceland, Pálsson talks about how the gloom gave way to anticipation and feelings Hans Jónatan would have associated with his childhood, playing on the beach back in St Croix. Although such images are well suited to creating empathy for the young man and his destiny, their portrayal is not based on solid ground.

The availability of sources on topics related to the general context has also influenced

the work, with a more thorough exploration of those aspects that are better documented. For example, Pálsson discusses the memoirs of Gyða Thorlacius, who lived in Iceland in the early nineteenth century and in her writings mentions meeting Hans Jónatan. Her account not only serves as documentary evidence of their meeting, but is also a contemporary source for life in Iceland. Occasionally these lead the story off at a tangent, veering a little too far off the main objective. The discussion of the 1905 Colonial Exhibition in Denmark seems to have little relevance, although the author makes an attempt to tie it into the story.

In addition to the documentary sources, Pálsson adds his own personal narrative from time to time. Thus the reader becomes aware of the journey the biographer took to visit sites relevant to the story in St Croix, Copenhagen, and Berufjörður in Iceland. He shares his experiences, offering descriptions of places, but also providing a link to the present day. His run-in with fellow guests at the local museum in St Croix gives a welcome opportunity to contemplate how successive generations have dealt with the heritage of slavery. These glimpses into the work of the historian could well have featured more prominently in the text, with the author taking greater ownership of his reflections on Hans Jónatan's experiences, feelings, and thoughts.

The book raises important questions regarding the ownership of human beings, human trafficking, and the impact of the slave trade. In an interesting twist to the story, the reader is urged to consider how each country's legal framework can condition a person's existence; how a court in a country where slavery had become illegal could conclude, as in the civil case brought by Hans Jónatan's owners, that a person was indeed the property of another. During the trial, his defence attorney pointed out that if his client had left home against the will of his owner, then he must have stolen himself from her. Hence the title of book, and perhaps the

premise on which the work is based—its most significant contribution.

The key merit of the book is not that it is a biography, but rather that it is a thought-provoking tale of the kind of society that the main character came into contact with in the late eighteenth and early nineteenth centuries. The biographical aspect should be seen merely as a tool to convey the story in an interesting way, to encourage the reader to consider some of the larger issues on a micro-historical level.

Anna Lís Rúnarsdóttir

Leif Runefelt, *Att basta mot undergången. Anspråk, flyktighet, förställning i debatten om konsumtion i Sverige 1730-1830* (Lund: Nordic Academic Press, 2015). 368 pp.

Paula von Wachenfeldt & Klas Nyberg (eds.): *Det svenska begäret. Sekler av luxkonsumtion* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2015). 315 pp.

Luksusforbrug er et varmt emne i både den nordiske og europæiske forskning i disse år. Vægtige enkeltstudier, antologier, museumsudstillinger, TV- og radioudsendelser og meget mere dertil ser dagens lys. Emnet taler til den almene historie- og samfundsinteresse, og inden for de forskellige historiske discipliner er der meget at byde på, som efterspørges både videnskabeligt og bredt. De to foreliggende bind, som her skal omtales, er en del af denne tendens, som vel blev født allerede i 1980'erne og fik et første kulturhistorisk *Opus Magnum* med engelske John Brewer og Roy Porters samlende antologi fra 1994 og et vægtigt økonomisk-historisk bidrag med hollandske Jan de Vries studier i den flittige revolution, for nu blot og helt utilstrækkeligt at nævne to indflydelsesrige titler. Meget vand er løbet i åen siden da, hvilket de to bøger, som her skal anmeldes, også er eksempler på.

Luksus som emne er både en del af den økonomiske historie, kunst- og kulturhistorien, og har en klar affinitet til den fornyede interesse – ny på universiteterne i hvert fald; på museerne er der nærmere tale om en nytænkning af en gammel sag – for den materielle kultur, for ting og sager, slet hen, for det, som forbruges, og som i nogle sammenhænge og tidsepoker er luksus, i andre de rene og skære nødvendigheder. På en finurlig måde betyder dette felt også en interesse for emner såsom kulturmøder, -indflydelser og -konflikter samt begreber og processer som cirkulation og flow, udveksling og mobilitet. Disse tanker ligger bag store dele af forskningsfeltets arbejder og har måske ligefrem til en vis grad erstattet tidligere årtiers stærke kulturhistoriske og -analytiske interesse i nationalitet, etnicitet og identitet. Det er en til tider måske ikkekerkendt virkning af denne interesseforandring, at de kulturhistoriske og -analytiske discipliner dermed også bringes tilbage til begreber og interesser, som var konstituerende i deres egen fagdisciplinære dannelse for et par hundrede år siden. Eller er det måske nærmere en refleksion af en nutid, som mange ofte opfatter som en stadig mindre verden, bundet sammen af handel, kommunikation, netværksdannelse, teknisk understøttet af infrastruktur og udvekslingskanaler, som cirkulerer viden, billeder, indtryk, nyheder og ting med en hidtil uset hastighed? Svaret er, tror jeg, et både-og. De foreliggende to bind giver deres bud på begyndelsen og udfoldelsen af den (i Europa) tidligste udgave af et sådant fluktuerende, moderne forbrugssamfund.

Hos Leif Runefelt handler det om at studere relationen mellem konsumtion og samfundsordenen, set i sammenhæng med den generelle samfundsforandring i Sverige 1730 til 1830 og, ikke mindst, Sveriges påvirkning af og fra den globale handel og det europæiske kolonievæsen, som Sverige – trods enkelte forsøg – ikke selv blev nogen stor spiller i. Men det betød jo ikke, at Sverige ikke importerede eksotiske varer; her fulgte landets